JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

BARAZA LA MITIHANI LA TANZANIA

MTIHANI WA UALIMU DARAJA LA A

612 **URAIA**

Muda: Saa 3. **MAJIBU** **Mwaka : 2020**

MAELEKEZO.

1. Karatasi hii ina sehemu **A**, **B** na **C.**

2. Jibu maswali **yote** katika sehemu **A** na maswali **mawili (2)** kutoka kila sehemu **B** and **C**.

3. Sehemu **A** ina alama **arobaini (40)** na sehemu **B** na **C** zina alama **thelathini (30)** kila moja.

4. Vifaa vya mawasiliano na vitu vyote visivyoruhusiwa **havitakiwi** ndani ya chumba cha mtihani.

5. Andika **namba yako ya mtihani** katika kila ukurasa wa kijitabu chako cha kujibia.

maktaba.tetea.org
TETEA

Find this and other free resources at: https://maktaba.tetea.org

Prepared by Maria Marco for TETEA

1. Kwa kifupi kuchambua aina nne za wabunge wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania.

Aina ya kwanza ni wabunge wa kuchaguliwa. Hawa hupatikana kupitia uchaguzi mkuu ambapo wananchi hutumia kura zao kuwachagua wawakilishi wa majimbo yao bungeni. Wabunge hawa ndio wawakilishi wa moja kwa moja wa wananchi.

Aina ya pili ni wabunge walioteuliwa na Rais. Rais ana mamlaka ya kuteua wabunge wachache ili kuimarisha uwakilishi wa makundi maalum au kuongeza ufanisi katika shughuli za Bunge. Mara nyingi huchaguliwa kwa kuzingatia utaalamu wao au mchango wao katika taifa.

Aina ya tatu ni wabunge wanawake wa viti maalum. Hawa wanateuliwa na vyama vya siasa kwa uwiano wa kura walizopata katika uchaguzi. Lengo ni kuongeza ushiriki wa wanawake katika siasa na kuhakikisha usawa wa kijinsia katika uongozi.

Aina ya nne ni wabunge wa Baraza la Wawakilishi Zanzibar. Hawa huwakilisha masuala ya Zanzibar katika Bunge la Muungano ili kuhakikisha kuwa maslahi ya Zanzibar yanazingatiwa katika maamuzi ya kitaifa.

2. Elezea kwa kifupi aina nne za tathmini katika ufundishaji.

Tathmini ya awali ni aina ya tathmini inayofanywa kabla ya kuanza ufundishaji. Lengo lake ni kubaini kiwango cha maarifa na ujuzi walionao wanafunzi kabla ya kuanza somo jipya.

Tathmini ya endelevu ni tathmini inayofanywa wakati wa mchakato wa ufundishaji. Inasaidia mwalimu kufahamu maendeleo ya wanafunzi na kubaini mapungufu ambayo yanahitaji kurekebishwa.

Tathmini ya jumla hufanywa baada ya kumaliza mada, somo au kozi. Hii hupima kiwango cha uelewa wa wanafunzi kuhusu kile walichojifunza na mara nyingi hutumika kuwapangia alama rasmi.

Tathmini shirikishi ni tathmini inayohusisha wanafunzi wenyewe katika kujipima na kupima wenzao. Aina hii huwasaidia wanafunzi kuwa wabunifu, kuwajibika na kushiriki kikamilifu katika mchakato wa kujifunza.

3. Taja mambo manne yanayoathiri utendaji kazi katika jamii.

Moja ya mambo ni uongozi bora. Viongozi wenye uadilifu, uwajibikaji na weledi huongeza ari ya jamii kufanya kazi kwa bidii na kushirikiana.

Mambo ya kiuchumi pia huathiri utendaji kazi. Jamii yenye rasilimali za kutosha na fursa za ajira huwa na kiwango kizuri cha uzalishaji na maendeleo.

Elimu na ujuzi ni kipengele muhimu. Jamii yenye elimu bora na watu wenye stadi mbalimbali huwa na uwezo mkubwa wa kutatua matatizo na kusukuma mbele maendeleo.

Mazoea ya kijamii na maadili huathiri pia. Jamii yenye mshikamano, mshikikano wa kijamii na maadili chanya huongeza mshirikiano na kupunguza migongano ambayo inaweza kudhoofisha utendaji.

4. Bainisha mambo manne ya kuzingatia katika ufundishaji wa mada ngumu katika somo la Uraia.

Ni muhimu mwalimu kutumia mifano halisi wakati wa kufundisha mada ngumu. Mifano ya maisha ya kila siku huwasaidia wanafunzi kuunganisha nadharia na uhalisia wa maisha yao.

Mwalimu anatakiwa kutumia zana za kufundishia zinazofaa. Zana kama michoro, ramani na vielelezo hufanya mada ngumu kuwa rahisi kueleweka kwa kuonyesha dhana kwa njia ya picha.

Ufundishaji wa mada ngumu unapaswa kugawanywa katika vipande vidogo. Kugawa mada kwa hatua kunawapa wanafunzi nafasi ya kuelewa taratibu badala ya kukumbana na taarifa nyingi kwa wakati mmoja.

Ni muhimu kutoa nafasi ya majadiliano na maswali. Kupitia mjadala, wanafunzi hupata fursa ya kueleza mtazamo wao, kuuliza maswali na kupata ufafanuzi zaidi kutoka kwa mwalimu na wenzao.

5. Elezea kwa kifupi faida nne za Serikali za Mitaa katika maendeleo ya jamii.

Serikali za Mitaa zinasogeza huduma karibu na wananchi. Wananchi hupata huduma za kijamii na miundombinu bila kulazimika kusafiri umbali mrefu.

Huchochea ushiriki wa wananchi katika maamuzi ya maendeleo. Kupitia mikutano na vikao vya kijamii, wananchi huchangia mawazo yao moja kwa moja.

Serikali za Mitaa hurahisisha utekelezaji wa miradi ya maendeleo. Kwa kuwa ziko karibu na wananchi, zinatambua kipaumbele cha mahitaji ya jamii na kuchukua hatua kwa haraka.

Pia huimarisha uchumi wa maeneo husika kwa kusimamia ukusanyaji wa mapato ya ndani na kuyatumia katika miradi ya kijamii kama shule na zahanati.

6. Orodhesha faida nne za kuoanisha Katiba na mada za somo la Uraia katika ufundishaji na ujifunzaji.

Kuoanisha Katiba na somo la Uraia huwajenga wanafunzi kuwa raia wenye uelewa wa haki na wajibu wao. Wanafunzi wanajifunza namna ya kushiriki ipasavyo katika maisha ya kijamii na kisiasa.

Husaidia wanafunzi kuelewa taratibu za utawala wa nchi yao. Kupitia Katiba, wanafunzi hujifunza kuhusu mihimili ya dola na mgawanyo wa madaraka.

Huchochea maadili ya kizalendo na mshikamano wa kitaifa. Wanapojifunza Katiba, wanafunzi hujua wajibu wao kwa taifa na kujitolea kulilinda.

Pia hutoa msingi wa demokrasia na uwajibikaji. Wanafunzi hujifunza kuwa kila mtu anapaswa kuheshimu sheria na kushirikiana katika kulinda maslahi ya taifa.

7. Taja mbinu nne za kupata zana za kufundishia na kujifunzia somo la Uraia.

Mwalimu anaweza kutengeneza zana zake mwenyewe. Kwa kutumia vifaa vya kawaida kama karatasi, mbao au plastiki, mwalimu hutengeneza vielelezo vinavyofaa somo husika.

Zana zinaweza kukopwa kutoka maktaba au vituo vya rasilimali vya shule. Njia hii hupunguza gharama na kuhakikisha wanafunzi wanapata vifaa vya kufundishia.

Wanafunzi pia wanaweza kushirikishwa katika kutengeneza au kukusanya zana. Hii huongeza ari ya kushiriki na kufanya zana zilingane na mazingira yao.

Mbinu nyingine ni kutumia zana za kiasili zinazopatikana katika jamii. Mfano ni kutumia mikutano ya kijamii au taratibu za kisheria kama vielelezo vya dhana za uraia.

8. Bainisha sababu nne zinazochangia kuporomoka kwa uchumi wa Tanzania.

Rushwa ni moja ya sababu kuu. Inapunguza uwajibikaji, kuongeza gharama na kudhoofisha maendeleo ya kiuchumi.

Uzembe na usimamizi mbaya wa rasilimali pia huathiri uchumi. Matumizi mabaya ya fedha na rasilimali husababisha kupungua kwa tija.

Kudorora kwa sekta ya kilimo, ambacho ndicho tegemeo la wengi, huathiri mapato ya taifa. Hii hutokana na ukosefu wa teknolojia bora na masoko ya uhakika.

Ukosefu wa mitaji na uwekezaji wa kutosha ni sababu nyingine. Inapunguza ukuaji wa viwanda na sekta binafsi, na hivyo kuchangia kupungua kwa ajira na pato la taifa.

9. Taja matatizo manne yanayoweza kutokea iwapo wanafunzi watakosa vitabu vya kiada vya kujifunzia somo la Uraia.

Wanafunzi watakosa mwongozo sahihi wa masomo yao. Hii inaweza kusababisha kuchanganyikiwa na kushindwa kuelewa mada muhimu.

Kukosekana kwa vitabu husababisha kupungua kwa ufanisi wa ufundishaji. Walimu hukosa rasilimali za rejeleo ili kuimarisha somo.

Ukosefu wa vitabu huweza kupunguza ari ya kujisomea miongoni mwa wanafunzi. Wanafunzi bila vitabu hawana nafasi ya kujifunza kwa kujitegemea nje ya darasa.

Matokeo ya mitihani yanaweza kushuka. Wanafunzi hukosa maandalizi ya kutosha kwa kuwa hawana vyanzo vya kujiandaa ipasavyo.

10. (a) Kutoa maana ya azimio la kazi,

(b) Katika aya moja, onesha uhusiano uliopo kati ya muhtasari na azimio la kazi katika somo la Uraia.

Azimio la kazi ni mpango maalum unaotayarishwa na mwalimu ili kuelekeza ufundishaji wa mada kwa kuzingatia malengo, mbinu, nyenzo na tathmini.

Muhtasari na azimio la kazi vina uhusiano wa karibu kwa kuwa muhtasari ndio msingi unaoelekeza kile kinachotakiwa kufundishwa, ilhali azimio la kazi hubadilisha muhtasari huo kuwa mpango wa vitendo darasani. Hivyo, muhtasari hutoa dira ya jumla ya somo, na azimio la kazi huibadilisha dira hiyo kuwa hatua za moja kwa moja zinazomwezesha mwalimu kufanikisha ufundishaji na ujifunzaji.

11. Fafanua misingi sita ya uwepo wa demokrasia katika nchi.

Msingi wa kwanza ni utawala wa sheria. Katika nchi yenye demokrasia, kila mtu anapaswa kuongozwa na sheria bila kujali cheo, nafasi au hadhi yake katika jamii.

Msingi wa pili ni haki za binadamu. Demokrasia ya kweli hulinda haki za msingi kama uhuru wa kujieleza, haki ya kupata elimu, haki ya kushiriki katika siasa na uhuru wa kuabudu.

Msingi wa tatu ni uchaguzi huru na wa haki. Wananchi hupata nafasi ya kuchagua viongozi wanaowataka bila kulazimishwa na kwa njia iliyo wazi na ya haki.

Msingi wa nne ni ushiriki wa wananchi. Demokrasia huhitaji wananchi kushiriki kikamilifu katika maamuzi ya nchi kupitia kura, mijadala ya kisiasa na michango ya kijamii.

Msingi wa tano ni mgawanyo wa madaraka. Demokrasia hudumu iwapo mihimili ya dola, yaani Bunge, Serikali na Mahakama, inafanya kazi kwa uhuru na bila kuingiliana kupita kiasi.

Msingi wa sita ni uwajibikaji na uwazi wa viongozi. Viongozi wa kidemokrasia wanapaswa kutoa taarifa kwa wananchi na kubeba jukumu la maamuzi na matendo yao.

12. Pendekeza njia tano za kukabiliana na athari ya ukuaji wa sayansi na teknolojia kwenye mila na desturi za Watanzania.

Njia ya kwanza ni kutoa elimu ya uraia shuleni na jamii. Elimu hii itasaidia watu kujua namna ya kuchagua mambo mazuri ya kiteknolojia bila kupoteza mila zao.

Njia ya pili ni kuendeleza na kutangaza utamaduni wa Tanzania kupitia vyombo vya habari na mitandao ya kijamii. Hii itahakikisha mila na desturi zinabaki hai licha ya changamoto za kisasa.

Njia ya tatu ni kuanzisha na kuimarisha sera zinazolinda mila na desturi. Serikali inaweza kuweka sheria na kanuni za kulinda urithi wa taifa dhidi ya uharibifu wa kiteknolojia.

Njia ya nne ni kushirikisha wazee wa mila na viongozi wa jadi katika mafunzo na maamuzi ya jamii. Hii itasaidia kizazi kipya kuona thamani ya mila zao.

Njia ya tano ni kuhimiza vijana kushiriki kwenye michezo ya jadi, nyimbo na ngoma za asili. Kupitia njia hii, mila na desturi hazitafutika hata kama teknolojia inaendelea kukua.

13. Chambua mchango wa Umoja wa Mataifa katika ustawi wa nchi wanachama kwa kutoa hoja tano.

Umoja wa Mataifa unachangia amani na usalama duniani. Kupitia Baraza la Usalama, huchukua hatua za kutuma vikosi vya kulinda amani kwenye maeneo yenye migogoro.

Huchangia maendeleo ya kijamii na kiuchumi kupitia mashirika yake kama UNDP na UNICEF. Mashirika haya huwekeza katika elimu, afya, na miradi ya maendeleo vijijini.

Umoja wa Mataifa husaidia kulinda haki za binadamu kupitia chombo chake cha Haki za Binadamu. Hii huzuia ukandamizaji wa watu na kuhakikisha usawa katika mataifa wanachama.

Huchochea ushirikiano wa kimataifa kupitia mikutano na makubaliano ya pamoja. Ushirikiano huu huleta mshikamano kati ya nchi na kuimarisha mahusiano ya kidiplomasia.

Pia huisaidia dunia kukabiliana na changamoto za kimataifa kama mabadiliko ya tabianchi, magonjwa ya mlipuko na majanga ya asili kwa kutoa msaada wa kibinadamu na kitaalamu.

14. Elezea vigezo sita vya kuzingatia katika kubaini machapisho bora ya ziada katika somo la Uraia.

Kigezo cha kwanza ni uhalisia wa maudhui. Machapisho yanapaswa kuwa na taarifa sahihi na zinazolingana na mazingira ya kijamii na kisiasa ya Tanzania.

Kigezo cha pili ni lugha rahisi na inayoeleweka. Machapisho bora hutumia lugha inayomfaa mwanafunzi bila kuwa na misemo tata.

Kigezo cha tatu ni uhusiano wa mada na mtaala. Machapisho yanapaswa kuendana na muhtasari wa somo ili yawe msaada halisi kwa mwalimu na mwanafunzi.

Kigezo cha nne ni ubora wa uchapaji na mpangilio. Machapisho yenye maandiko yaliyo wazi, picha na vielelezo husaidia wanafunzi kuelewa kwa urahisi.

Kigezo cha tano ni usasa wa taarifa. Machapisho bora lazima yawe na taarifa zilizosasishwa ili kuendana na mabadiliko ya kijamii, kisiasa na kisheria.

Kigezo cha sita ni uthibitisho wa kitaaluma. Machapisho yanapaswa kukaguliwa na mamlaka husika kama wizara ya elimu au wataalamu wa masomo kabla ya kutumika shuleni.

15. Fafanua matumizi sita ya zana za kufundishia na kujifunzia.

Zana za kufundishia hutumika kufafanua dhana ngumu. Kwa mfano, mchoro unaweza kuonyesha mfumo wa mihimili ya dola kwa uwazi zaidi kwa mwanafunzi.

Zana huchochea hamasa ya wanafunzi. Vifaa vya kuona na kugusa hufanya wanafunzi washiriki kwa makini katika masomo.

Zana husaidia kuongeza kumbukumbu ya muda mrefu. Mwanafunzi anayejifunza kupitia picha, michoro au video anakumbuka zaidi kuliko kusikiliza maneno pekee.

Zana husaidia mwalimu kuokoa muda. Badala ya kueleza kwa maneno mengi, mwalimu anaweza kutumia mchoro au mfano moja kueleza dhana kubwa.

Zana pia hurahisisha ushirikiano wa wanafunzi. Wanaposhirikishwa kutumia zana, hupata fursa ya kujadiliana na kushirikiana katika kujifunza.

Zana husaidia kupima uelewa wa wanafunzi. Kupitia michezo ya kielimu au vielelezo, mwalimu huona moja kwa moja kama wanafunzi wameelewa somo.

16. Kwa kutumia hoja sita, onesha matumizi ya alama za mtihani katika somo la Uraia.

Alama hutumika kupima kiwango cha uelewa wa wanafunzi kuhusu mada walizojifunza. Kupitia alama, mwalimu hufahamu nguvu na udhaifu wa wanafunzi wake.

Alama hutumika kama kigezo cha kupandisha wanafunzi darasa. Wanafunzi wanaopata alama zinazokidhi vigezo huendelea ngazi ya juu zaidi.

Alama huchochea wanafunzi kujituma. Wengi hujifunza kwa bidii ili kupata alama nzuri na kutimiza malengo yao ya kielimu.

Alama hutumika kama mrejesho kwa walimu. Mwalimu huelewa ufanisi wa mbinu zake za ufundishaji kulingana na matokeo ya wanafunzi.

Alama hutumika kwa wazazi na walezi kufuatilia maendeleo ya watoto wao. Kupitia ripoti za alama, wazazi huchukua hatua kusaidia pale panapohitajika.

Alama pia hutumika kwa serikali na taasisi kupanga mipango ya kielimu. Takwimu za kitaifa za matokeo hutumika kuamua sera na mabadiliko ya mitaala.

Find this and other free resources at: https://maktaba.tetea.org

Prepared by Maria Marco for TETEA